

Odlišné stanovisko
sudcov Ivetty Macejkovej, Milana Ľalíka a Jany Baricovej vo veci
sp. zn. PL. ÚS 42/2015

1. V súlade s § 32 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) pripájame odlišné stanovisko k nálezu pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) z 12. októbra 2016 vo veci sp. zn. PL. ÚS 42/2015, ktorým bolo na návrh skupiny 47 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovatelia“, „skupina poslancov“ alebo „poslanci národnej rady“) v bode 1 vyslovené, že *«ustanovenia § 10 ods. 5 druhá, tretia a štvrtá veta, § 10 ods. 9, § 10 ods. 10 prvá a tretia veta a § 10 ods. 12 prvá, druhá a štvrtá veta zákona č. 657/2004 Z. z. o tepelnej energetike v znení neskorších predpisov v rozsahu, v akom sa v týchto ustanoveniach používa slovo „jednorazová“ v slovnom spojení „primeraná jednorazová náhrada“ nie sú v súlade s čl. 20 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky a s čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd»*.

2. Naše odlišné stanovisko vo veci namietaného nesúladu ustanovení § 10 ods. 5 druhej, tretej a štvrtej vety, § 10 ods. 9 a § 10 ods. 10 prvej a tretej vety a § 10 ods. 12 prvej, druhej a štvrtej vety zákona č. 657/2004 Z. z. o tepelnej energetike v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o tepelnej energetike“) v rozsahu, v akom sa v týchto ustanoveniach používa slovo „jednorazová“ v slovnom spojení „primeraná jednorazová náhrada“ zákona o tepelnej energetike, s čl. 20 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) zdôvodňujeme takto:

3. Ústredným motívom väčšinového nálezu ústavného súdu v tejto časti je názor, že poskytnutie jednorazovej náhrady za zriadenie vecného bremena na neurčitý čas nemôže byť principiálne primeranou náhradou za obmedzenie vlastníckeho práva v zmysle čl. 20 ods. 4 ústavy, a preto je s týmto článkom v rozpore rovnako, ako je

v rozpore aj s čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“).

4. Pri argumentácii v prospech tohto záveru vychádza väčšinový nález okrem iného aj z porovnania čl. 20 ods. 4 ústavy s čl. 11 ods. 4 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a čl. 1 dodatkového protokolu s tým, že konštatuje širší rozsah ochrany poskytovanej vlastníckemu právu v ústave. K tomuto konštatovaniu predkladáme argumenty podporujúce odlišný pohľad na uvedený problém.

5. Pokiaľ ide o rozsah ochrany vlastníckeho práva v listine, hlavným dôvodom, pre ktorý sa považuje za užší, ako to je v ústave, je skutočnosť, že v texte listiny na rozdiel od ústavy nefiguruje v súvislosti s poskytovanou náhradou prídavné meno „primeraná“¹. Vychádzajúc z izolovaného gramatického výkladu listiny by bolo skutočne možné dospieť k záveru, že náhrada za obmedzenie vlastníckeho práva nemusí byť primeraná (k tomu pozri body 47 a 48 nálezu).

6. Obsah právnej normy však nemožno interpretovať izolovane. Jeho adekvátne zistenie vyžaduje spravidla uplatnenie viacerých prostriedkov výkladu právneho textu. Na tomto mieste možno poukázať na judikatúru Ústavného súdu Českej republiky, ktorý listinu aplikuje ako súčasť ústavného poriadku Českej republiky (pozri čl. 3 Ústavy Českej republiky, zákon č. 1/1993 Sb.), pričom Ústavný súd Českej republiky pri svojom rozhodovaní vychádza z nám najbližšej právnej kultúry, čo je dané aj historickými súvislosťami. V rozhodnutí sp. zn. II. ÚS 1135/14² z 30. júna 2015 uprednostnil Ústavný súd Českej republiky pri výklade čl. 11 ods. 4 listiny teleologický (účelový) výklad dotknutého ustanovenia pred výkladom gramatickým a konštatoval:

„24. Súd prvého stupňa v posudzovanej veci naznačeným spôsobom postupoval, keď z vyššie uvedených dôvodov dospel k záveru, že zaplatením úradne stanovenej ceny pozemku nebola splnená ústavná a zákonná podmienka poskytnutia náhrady

¹ Článok 11 ods. 4 listiny znie „Vyvlastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné len vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za náhradu.“

² Dostupné na internete <<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=88918&pos=1&cnt=1&typ=result>>.

za vyvlastnenie, ktorá k uskutočneniu svojho zmyslu a účelu musí byť primeraná a spravodlivá.“. K uvedenému konštatovaniu dospel Ústavný súd Českej republiky aj s poukazom na skutočnosť, že požiadavka primeranosti a spravodlivosti náhrady vyplýva tiež z medzinárodných zmlúv, ktorými je Česká republika viazaná, to však nič nemení na fakte, že akékoľvek rozhodnutie, ktoré je v rozpore s už uvedenými štandardmi náhrady (primeranosti, resp. spravodlivosti), je porušením aj s čl. 11 ods. 1 a 4 samotnej listiny (o čom svedčí už len výrok dotknutého rozhodnutia).

7. Na základe uvedeného potom možno konštatovať, že listina zakotvuje minimálne totožný rozsah ochrany vlastníckeho práva ako ústava, pokiaľ ide o povinnosť poskytnutia náhrady (primeranej a spravodlivej) za jeho vyvlastnenie či obmedzenie. Toto konštatovanie je pritom dôležité v súvislosti s ďalším rozhodnutím Ústavného súdu Českej republiky vo veci sp. zn. IV. ÚS 646/06, ktorému sa budeme venovať neskôr.

8. K čl. 1 dodatkového protokolu (pozri bod 47 nálezu) uvádzame, že rozsah ochrany poskytovanej ústavou je skutočne širší, avšak len vo výnimočných okolnostiach, v ktorých čl. 1 dodatkového protokolu umožňuje na rozdiel od ústavy vyvlastnenie (či obmedzenie vlastníckeho práva) bez akejkoľvek náhrady. Ide pritom o veľmi obmedzený počet prípadov mimoriadneho historického významu, ako je napríklad zjednotenie Spolkovej republiky Nemecko [rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci *Jahn a ďalší proti Nemecku*, č. 46720/99, na ktoré nález aj odkazuje].

9. Podľa nášho názoru v danej veci ale takéto extrémne okolnosti nenastali, preto možno povedať, že rozsah ochrany podľa Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a ústavy je v tomto prípade totožný. Nastolenie „spravodlivej rovnováhy“ medzi záujmami vlastníka a verejným záujmom podľa dohovoru (opätovne pozri bod 47 nálezu) možno porovnať s „primeranou náhradou“ v zmysle ústavy. V oboch prípadoch je náhrada odvodená od konkrétnych okolností prípadu a musí zohľadňovať kolidujúce záujmy. Pokiaľ by ochrana vlastníckeho práva podľa ústavy a dodatkového protokolu

v prerokovávanom prípade nemala byť rovnocenná, bolo by do istej miery rozporuplné, že vo výroku väčšinového rozhodnutia je okrem nesúladu s ústavou konštatovaný aj nesúlad s čl. 1 dodatkového protokolu. Zároveň pri konštatovaní porušenia dohovoru môže vyznievať zvýraznené tvrdenie o odlišnej miere ochrany vlastníckeho práva v porovnaní s ústavou nekonzistentne. Už len na margo veci uvádzame, že v konkrétnych prípadoch môže byť ochrana poskytovaná dohovorom považovaná dokonca za širšiu, ako je zakotvená v ústave. Tu dávame do pozornosti rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 1904/14³, ktoré odkazuje na judikatúru ESLP a upozorňuje: „15. ... Pritom v prípade vyvlastňovania pre potrebu výstavby ciest je v rozumnom pomere k hodnote majetku v zásade iba úplná náhrada vo výške trhovej ceny (viď rozsudok veľkého senátu ESLP vo veci *Vistiņš a Perepjolkins proti Lotyšsku* č. 71243/01 zo dňa 25. 10. 2012, § 110 a 112).“

10. Na základe uvedeného, vychádzajúc z (minimálne) rovnakej miery ochrany poskytovanej vlastníckemu právu ústavou, listinou a dohovorom, opäť upriamujeme pozornosť na judikatúru Ústavného súdu Českej republiky, konkrétne na už spomínané rozhodnutie vo veci sp. zn. IV. ÚS 646/06⁴, ktoré je významné z dôvodu, že sa venovalo úplne totožnej otázke, t. j. primeranosti, resp. neprimeranosti jednorazovej náhrady za zriadenie vecného bremena vo verejnom záujme na neurčitý čas. Toto rozhodnutie je citované aj v samotnom náleze, napriek tomu ho však uvádzame aj na tomto mieste: „Podľa názoru Ústavného súdu nemožno pri použití gramatického, systematického a teleologického výkladu dôjsť k záveru, že za náhradu v zmysle čl. 11 ods. 4 Listiny (základných práv a slobôd, pozn.) možno považovať iba pravidelné opakujúce sa plnenie poskytované po dobu obmedzenia vlastníckeho práva. Samozrejme by bolo možné uvažovať o zakotvení nároku na takúto opakujúce sa plnenie v jednoduchom práve, to však náleží do dispozície zákonodarcu. Povedané inými slovami, obsah pojmu náhrada podľa čl. 11 ods. 4 Listiny v sebe zahŕňa pojem jednorazového i opakovaného plnenia, nemožno z neho však dovodiť ústavne zaručené právo na poskytnutie práve opakovaného plnenia za obmedzenie vlastníckeho práva legálnym vecným bremenom. Nemožno opomenúť ani fakt, že sťažovateľka vo svojom

3 Dostupné na internete <<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=89408&pos=1&cnt=1&typ=result>>.

4 Dostupné na internete <<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=54714&pos=1&cnt=1&typ=result>>.

právnom názore zmiešava dva inštitúty, a to nájom a vecné bremeno, resp. nájomné a náhradu za zriadenie vecného bremena. Možno konštatovať, že ide o inštitúty odlišné, a to nielen v tom zmysle, že pre nájom je typické opakujúce sa plnenie po dobu užívania veci, pre vecné bremeno je však charakteristické skôr jednorazové plnenie poskytnuté za jeho zriadenie .“

11. Z citovaného textu možno dospieť k záveru, že z pohľadu listiny (a podľa nášho názoru aj ústavy) nie je forma jednorazovej či opakujúcej sa náhrady podstatná. Z takto formulovaného záveru potom implicitne vyplýva, že aj jednorazová náhrada môže byť podľa Ústavného súdu Českej republiky primeraná. Ústavný súd Českej republiky tu dokonca tvrdí, že pre zriadenie vecného bremena je skôr charakteristické poskytovanie jednorazového plnenia.

12. Väčšinové rozhodnutie pritom v bode 78 zdôrazňuje, že jednorazovú formu náhrady do právneho poriadku Slovenskej republiky ako jediný zákonný spôsob vniesli zákony prijaté v období socializmu. Je však nesporné, že nová právna úprava v zákone o tepelnej energetike od 1. januára 2005 (napriek niektorým novelám prijatým v roku 2009) potvrdila tendenciu odklonu obmedzení vlastníckeho práva od jeho „socialistického modelu“ uplatňovaného počas éry elektrizačného a plynárenského zákona, a tým aj garantovala širšiu ochranu vlastníckeho práva v intenciách čl. 20 ústavy obmedzujúc vlastníka iba v nevyhnutnom rozsahu pre účely dosiahnutia verejného záujmu. 1

13. Z historického hľadiska považujeme za podstatné poukázať aj na obdobie prvej česko-slovenskej republiky, v ktorom zákon č. 438/1919 Sb. o štátnej podpore pri začatí sústavnej elektrizácie, ktorý bol „predchodcom“ zákona č. 79/1957 Zb. o výrobe, rozvoje a spotrebe elektriny (elektrizačný zákon) v znení neskorších predpisov, vo svojom § 15 ods. 2 stanovil náhradu za obmedzenie vlastníckeho práva pri zriadení elektrizačných diel, pokiaľ ide o opakujúce sa ujmy v dvoch rovnocenných formách, t. j. buď vo forme opakujúcej sa ročnej renty alebo vo forme jednorazového plnenia. Ak sa však poskytovalo jednorazové plnenie, odpadla povinnosť poskytovania opakovanej náhrady. Možnosť voľby formy náhrady tu mali dotknuté

strany (podľa § 15 ods. 2 zákona č. 438/1919 Sb. „*Za majetkové újmy se opěťující stanoví se odškodné jednou pro vždy neb roční rentou. Bylo-li dohodou stran stanoveno odbytne jednou pro vždy, odpadá placení náhrady též právním nástupcům zatíženého.*“). Inštitút jednorazovej náhrady za zriadenie vecného bremena je preto tradičným prvkom nášho právneho poriadku, čo reflektuje aj rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky vo veci sp. zn. IV. ÚS 646/06:

„Aj z pohľadu historického možno uviesť, že legálne vecné bremená, ktorých účelom je zaistenie verejného záujmu, majú na našom území veľkú tradíciu a pod názvom zákonné služobnosti ich poznala i prvorepubliková právna doktrína (srov. Rouček, F., Sedláček, J., a kol.: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, Praha, 1935, str. 233 a nasl.). Z právnych predpisov tejto doby možno zmieniť napríklad ustanovenie § 7, § 14, § 15 zákona č. 438/1919 Sb., o štátnej podpore pri začatí sústavnej elektrizácie, ktoré umožňovali poskytnúť vlastníkovi za obmedzenie jeho vlastníckeho práva aj iba jednorazovú náhradu. Ustanovenie § 6 ods. 1 zákona č. 33/1922 Sb., o využití dopravných ciest a nehnuteľností pre telegrafy, umožňovalo užívať súkromné nehnuteľnosti pre potreby telegrafie a to bez odplaty.

Z vyššie uvedeného teda možno vyvodiť, že česká ústavnoprávna i zákonná úprava obmedzenia vlastníckeho práva nevybočuje z európskeho štandardu, a ďalej, že oblasť definovania verejného záujmu, spôsob obmedzenia vlastníckeho práva, ako aj výška a spôsob náhrady, sú ponechané v pomerne širokej diskrecii zákonodarcu...

V prejednávanom prípade správne všeobecné súdy vyvodili, že špeciálna ani všeobecná právna úprava nárok na opakované plnenie za výkon práv spojených s vecným bremenom nezakladá...“.

14. Na podporu tohto názoru možno citovať aj judikatúru ústavného súdu vo veci sp. zn. PL. ÚS 23/06: „*Článok 20 ústavy ako celok chráni jednotlivcov pred zásahmi verejnej moci do ich majetku. Podmnožinou tejto ochrany je jeho odsek 4, ktorý chráni spravidla veci prípadne konkretizovaný majetok, a to pred vyvlastnením alebo núteným obmedzením. Podľa názoru ústavného súdu sa čl. 20 ods. 4 ústavy týka v prvom rade odobratiu veci alebo majetku, prípadne ich komponentu tým spôsobom, že sú odňaté vlastníkovi. Ide teda o formálny presun majetku od vlastníka na verejnú*

moc. Označený článok ústavy sa týka nielen takéhoto úplného vyvlastnenia, ale tiež núteného obmedzenia vlastníckeho práva. Klasicky ide o formálne vyvlastnenie len určitého komponentu vlastníckeho práva k veci (napr. vecné bremeno). V minulosti sa tento druh núteného obmedzenia vlastníckeho práva označoval aj ako čiastočné vyvlastnenie (*Knapp, V. a kol.: Občianske právo hmotné, Sv. I., Codex, Praha 1997, s. 215*).“

15. Nemožno pritom opomenúť ani charakter vecného bremena podľa zákona o tepelnej energetike, ktoré je nesporne zákonným vecným bremenom. Zriadenie vecného bremena zo zákona možno chápať ako obmedzenie vlastníckeho práva v zmysle § 128 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Verejnoprávne obmedzenia vlastníckeho práva majú svoj základ v potrebe ochrany verejného záujmu, pričom majú svoje právne zakotvenie najmä v normách verejného práva (ale aj v už zmienenom § 128 Občianskeho zákonníka).

16. Vecné bremená zriadené *ex lege* majú špecifický režim upravený verejnoprávnymi predpismi, na základe ktorých boli zriadené. Zároveň však majú aj súkromnoprávny prvok. Vecné bremeno totiž charakterizuje občianske právo ako právo niekoho iného než vlastníka veci, ktorého obmedzuje tak, že je povinný niečo trpieť, niečoho sa zdržať alebo niečo konať. Tzv. zákonné vecné bremená tento charakter majú tiež. Ich režim nie je úplne totožný s režimom zmluvných vecných bremien, pretože sa riadia špeciálnou úpravou právnych predpisov, avšak nejde o komplexnú úpravu, ktorá by vylučovala použitie všeobecnej úpravy občianskeho práva o vecných bremenách. Ak tieto špeciálne predpisy nemajú zvláštnu úpravu, riadi sa ich režim všeobecnou úpravou občianskoprávnou. Pri obmedzení vlastníckeho práva nie je možné robiť rozdiely a náhrada za obmedzenie vlastníckeho práva v zmysle čl. 20 ods. 4 ústavy a § 128 ods. 2 Občianskeho zákonníka je možná okrem iných podmienok len za primeranú náhradu porovnateľnú vo všetkých druhovo rovnakých prípadoch obmedzenia vlastníckeho práva.

17. Napadnuté ustanovenie zákona o tepelnej energetike uvádzajú, že za zriadenie vecného bremena podľa § 10 ods. 1 tohto zákona má vlastní

nehnuteľnosti nárok na primeranú náhradu. Vychádzajúc z čl. 11 ods. 4 listiny a čl. 20 ods. 4 ústavy finančná náhrada za zriadenie vecného bremena je nepochybne majetkovým právom osoby, ktorá je povinným subjektom z vecného bremena. Predmetné vecné bremeno nesporne vzniká „*in rem*“ a vzťahuje sa na každého vlastníka zaťaženého pozemku bez ohľadu na spôsob zmeny vlastníctva. Zriadenie takéhoto vecného bremena preto nemožno posudzovať samostatne v prípade každého nového vlastníka zaťaženého pozemku.

18. Na základe uvedeného by nútené obmedzenie práv zriadením vecného bremena bolo možné považovať za jednorazový akt vyvlastnenia časti (určitého komponentu) vlastníckych práv. Na rozdiel od vyvlastnenia však môže ísť aj o časovo obmedzený inštitút a aj v prípade obmedzenia na neurčitý čas môže pri zmene podmienok (ak už dotknutý pozemok nie je využiteľný) dôjsť k zániku tohto obmedzenia. Pre takto vymedzený charakter vecného bremena je potom typická jednorazová náhrada za obmedzenie vlastníckeho práva, podobne, ako to je pri vyvlastnení. Pokiaľ ide o pohľad na zriadenie vecného bremena ako na vyvlastnenie len určitej časti vlastníckeho práva, výklad uvedený v náleze ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 23/06 sa odráža aj v koncepcii zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov, ktorý v § 109 stanovuje, že cieľom vyvlastnenia je dosiahnuť prechod, prípadne obmedzenie vlastníckeho práva k pozemkom a stavbám alebo zriadenie, zrušenie, prípadne obmedzenie práva vecného bremena k pozemkom a stavbám. Toto ustanovenie pritom vychádza z § 108 citovaného zákona, ktorý obmedzenie vlastníckeho práva považuje za určitý druh vyvlastnenia, čo napokon podporuje aj systematika predmetného zákona, kedy celá jeho IV. časť (v ktorej je upravené aj obmedzenie vlastníckeho práva) má názov „Vyvlastnenie“.

Takýto prístup k obmedzeniu vlastníckeho práva zvolil zákonodarca aj v novom zákone č. 282/2015 Z. z. o vyvlastňovaní pozemkov a stavieb a o nútenom obmedzení vlastníckeho práva k nim a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý je účinný od 1. júla 2016. Tento zákon obdobne vo svojom § 3 konštatuje, že „rozsah vyvlastnenia musí byť primeraný účelu, na ktorý sa vyvlastňuje. Nemožno rozhodnúť o prechode vlastníckeho práva tam, kde stačí jeho obmedzenie“, z čoho vyplýva, že obmedzenie

vlastníckeho práva je jednou z foriem vyvlastnenia. Náhrada za vyvlastnenie, resp. obmedzenie vlastníckeho práva je stanovená v § 4 tohto zákona „a pokiaľ ide o náhradu za vecné bremeno, zákon odkazuje na výpočet náhrady prostredníctvom znaleckého posudku (teda v praxi na vyhlášku Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 492/2004 Z. z. o stanovení všeobecnej hodnoty majetku v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška č. 492/2004 Z. z.“), ktorá stanovuje jednorazovú náhradu aj za zriadenie vecného bremena na neurčitý čas).

19. Ak by sme na vecné bremeno nazerali uvedeným spôsobom, potom by bola primeraná a typická práve jednorazová náhrada za jeho zriadenie. Je nelogické, aby pri každej zmene vlastníka mal nový majiteľ zaťaženého pozemku nový nárok na finančnú náhradu za už vzniknuté vecné bremeno. V záujme väčšej voľnosti dotknutých strán by mohla byť stanovená aj náhrada v opakujúcej sa forme, pričom problém napadnutej právnej úpravy by sa tak zredukoval na skutočnosť, či je zákonodarca oprávnený z dvoch rovnocenných foriem náhrad stanoviť ako záväznú len jednu z nich. Na túto otázku podľa nášho názoru dáva dostatočnú odpoveď už uvedená judikatúra Ústavného súdu Českej republiky napriek tomu, že nie je pre ústavný súd záväzná. Poskytuje však podľa nášho názoru relevantný pohľad na uvedenú problematiku, s ktorým je potrebné sa náležite zaoberať.

20. V stručnosti tu tiež poukazujeme na to, že nám nie je známa judikatúra týkajúca dohovoru, v zmysle ktorej by poskytovanie jednorazovej náhrady pri zriadení vecného bremena bolo v rozpore s požiadavkou spravodlivej rovnováhy. Kategorický záver o neprijateľnosti jednorazovej náhrady, ku ktorému dospelo väčšinové rozhodnutie, tak nie je možné jednoznačne vyvodiť ani z rozhodovacej činnosti ESLP či iného súdu aplikujúceho dohovor.

21. V záujme ústavnoprávnej komparácie sa možno obrátiť aj na právne poriadky niektorých európskych krajín.

V už spomínanej Českej republike je problematika zriaďovania vecných bremien v súvislosti s distribúciou elektriny, plynu upravená v zákone č. 458/2000 Sb. o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích

a o zmene některých zákonů (energetický zákon) v znení neskorších predpisov, ktorý pokiaľ ide o spôsob náhrady pri obmedzení vlastníckeho práva zriadením vecného bremena jednoznačne stanovuje, že ide o náhradu jednorazovú (§ 24 ods. 9, § 25 ods. 9, § 57 ods. 3, § 58 ods. 3, § 59 ods. 3, § 60 ods. 3 a § 76 ods. 10).

Poskytnutie jednorazovej náhrady nevyvoláva žiadne ústavnoprávne otázky ani v Poľskej republike, ktorej ústava vo svojom čl. 64 stanovuje, že vlastnícke právo môže byť obmedzené len zákonom a len v takom rozsahu, aby tým nedošlo k porušeniu samotnej podstaty tohto práva. Všeobecná zákonná úprava náhrady za zriadenia vecného bremena je potom upravená v Občianskom zákonníku (Kodeks Ciwilny, ďalej len „kódex“), ktorý upravuje aj osobitný druh vecných bremien zriaďovaných pre prenosové sústavy. Pokiaľ však ide o náhradu za zriadenie (akéhokoľvek) vecného bremena, kódex formu tejto náhrady nijako neupravuje, pričom podľa judikatúry Najvyššieho súdu Poľskej republiky je prípustná rovnako jednorazová platba, ako aj platba opakovaná (napr. rozhodnutie V CSK 190/11 z 18. 4. 2012). Najvyšší súd Poľskej republiky však vo svojej judikatúre uprednostňuje prvú možnosť (napr. rozhodnutia IV CSK 56/12 z 20. 9. 2012, IV CSK 440/12 z 27. 2. 2013)⁵. Okrem toho osobitný Zákon o nakladaní s nehnuteľnosťami (Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami⁶) stanovuje náhradu za zriadenie vecného bremena v prospech štátu pri realizácii verejných investícií (a to aj pri stavbe energetických zariadení) výlučne ako jednorazovú.

Podobne ako v Poľskej republike je judikatúrou všeobecných súdov preferovaná jednorazová náhrada za zriadenie vecného bremena aj v Maďarskej republike (judikatúra Najvyššieho súdu Maďarska, BH1998.289 a BH1998.240)⁷.

V stručnosti možno tiež uviesť, že jednorazová náhrada za zriadenie vecného bremena je v Spolkovej republike Nemecko zavedená zákonom o telekomunikáciách (Telekommunikationsgesetz⁸), zatiaľ čo v Rakúskej republike nie je forma náhrady za zriadenie vecného bremena v zákone o elektrických vedeniach

5 Informácie získané prostredníctvom Ústavného súdu Poľskej republiky.

6 Dostupné na internete v poľskom jazyku <<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19971150741>>.

7 Podľa informácií získaných prostredníctvom Ústavného súdu Maďarskej republiky.

8 Dostupné na internete v nemčine <http://www.gesetze-im-internet.de/tkg_2004/>.

(Starkstromwegegesetz⁹) ani v zákone o telekomunikáciách (Telekommunikationsgesetz 2003¹⁰) výslovne upravená.

Napokon podľa švajčiarskeho federálneho zákona o vyvlastnení¹¹ v zásade platí, že náhrada za vyvlastnenie (resp. obmedzenie vlastníckeho práva) sa poskytuje buď ako jednorazové alebo opakujúce sa plnenie, podrobnosti však ponecháva na dohode strán či osobitnom zákone¹² (pozri čl. 17).

Možno teda uzavrieť, že v žiadnej z už uvedených krajín sa jednorazová náhrada za zriadenie vecného bremena ako neústavná nespochybňuje.

22. Názor o primeranosti jednorazovej náhrady za zriadenie vecného bremena preto možno podporiť nielen judikatúrou nášho ústavného súdu (napr. už uvedené rozhodnutie PL. ÚS 23/06), judikatúrou Ústavného súdu Českej republiky, ale aj právnou úpravou či praxou viacerých európskych štátov. V tomto kontexte vyznieva striktné odmietnutie jednorazovej náhrady ako výnimočné, preto priklonenie sa k tomuto názoru si vyžaduje mimoriadne závažné dôvody.

23. Z prijatého nálezu vyplýva, že hlavným dôvodom väčšiny pléna ústavného súdu pre jednoznačné odmietnutie jednorazovej náhrady je skutočnosť, že „*V období, keď nútené obmedzenie vlastníkov v dôsledku existencie právnej povinnosti trvá, v dôsledku pôsobenia ekonomických zákonitostí dochádza k pohybu vo výške plnenia*“ (pozri bod 87 predloženého návrhu).

24. K týmto dôvodom však uvádzame, že rovnakým pohľadom sa možno pozrieť aj na vyvlastnenie majetku, ktoré je tiež trvalým zásahom, keďže vlastník stráca vlastnícke práva navždy a aj tu môže po poskytnutí náhrady dôjsť k pohybu v hodnote vyvlastneného majetku. Napriek tomu však nikto jednorazové vyplatenie

9 Dostupné na internete v nemčine <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10006274>>.

10 Dostupné na internete v nemčine <<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002849>>.

11 Dostupné na internete vo francúzštine <<https://www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19300026/index.html>>.

12 K tomu pozri aj rozhodnutie Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. IV. ÚS 646/06.

náhrady vo vzťahu k vyvlastneniu nespochybňuje. Znova preto pripomíname argumentáciu Ústavného súdu Českej republiky, ktorú možno interpretovať aj tak, že zriadenie vecného bremena má bližšie k vyvlastneniu ako napr. k uzavretiu zmluvy o nájme.

25. Možno teda uzavrieť, že existuje legitímny a rôznymi zdrojmi podporený názor o principiálnej primeranosti jednorazovej náhrady za zriadenie vecného bremena na neurčitý čas. Zároveň v zmysle tohto názoru je voľba, či sa za zriadenie vecného bremena bude poskytovať náhrada jednorazová, opakovaná alebo alternatívne v oboch formách, je v rukách zákonodarcu.

26. Za významné považujeme aj to, že väčšina pléna dospela k záveru o neprimeranosti jednorazovej náhrady za zriadenie vecného bremena bez toho, aby preskúmala podzákonné právne predpisy, ktoré jej skutočnú výšku upravujú (ide o vyhlášku č. 492/2004 Z. z.). Tu musíme upozorniť, že aj v prípade opakovanej náhrady (proti ktorej nenamietame, avšak nevnímame ju ako jedine možnú, resp. jedinú ústavne konformnú náhradu) to bude práve príslušná úprava obyčajného práva, ktorá bude pre posúdenie primeranosti či neprimeranosti poskytovanej náhrady rozhodujúca. Majitelia pozemkov zaťažených vecným bremenom sa tak môžu dočkať aj situácie, keď im síce náhrada bude vyplácaná opakovane, avšak vo veľmi nízkych (nepatrných) splátkach. Výška takýchto splátok pritom práve vzhľadom na neobmedzený čas poskytovania môže byť za daných okolností posúdená ako primeraná. Inak povedané, pre primeranosť náhrady je podstatná výška poskytnutého plnenia, nie jeho forma. Podľa nás ide o ďalší dôkaz, že pri tomto náleze väčšina pléna vstúpila na územie vyhradené zákonodarcovi a urobila tak spôsobom, ktorý do budúcnosti môže vyvolať množstvo problémov. Postačí pritom poukázať na skutočnosť, že jednorazová náhrada za zriadenie vecného bremena je upravená aj v iných zákonoch (napr. zákone č. 251/2012 Z. z. o energetike a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov). Okrem toho poukaz na „pohyb vo výške plnenia“ jednoznačne otvára cestu k neustálym zmenám v dohode o výške náhrady, a to rovnako pokiaľ ide o jej zvýšenie, ako aj zníženie, pričom tieto zmeny budú pravdepodobne sprevádzané aj často časovo a finančne nákladnými súdnymi

konaniami (ak sa strany nebudú schopné dohodnúť). Napokon, zmluvné strany si jednorazovú náhradu stále budú môcť dohodnúť v prípade zmluvných vecných bremien podľa § 151n a nasl. Občianskeho zákonníka, aj tu však vidíme možnosť spochybnenia takejto dohody práve s poukazom na predmetný nález. Inak povedané, dôsledkom rozhodnutia väčšiny pléna môže byť aj spochybnenie zmluvnej voľnosti subjektov v čisto súkromných vzťahoch bez akéhokoľvek núteného obmedzenia vlastníckeho práva (s poukazom na primeranosť vzájomných plnení a dobré mravy).

27. Na tomto mieste vyjadrujeme aj názor, v zmysle ktorého je zrejme najlepším riešením poskytnutie možnosti dotknutým stranám vybrať si formu náhrady, t. j. možnosť dohodnúť sa na poskytovaní náhrady jednorazovej či opakovanej (resp. dať takúto možnosť rozhodnutia všeobecným súdom). Podľa nášho názoru tento model dáva dotknutým stranám príležitosť zvážiť všetky okolnosti prípadu a uspokojiť všetky osobné preferencie či potreby. Zároveň však možno konštatovať, že ústava túto možnosť negarantuje, preto v súčasnosti platné obmedzenie na jednorazovú náhradu nie je porušením ústavných práv. Podľa nášho názoru ide výlučne o vec zákonodarcu, preto v prípade nespokojnosti s daným stavom sú to práve občania, resp. ich zástupcovia v zákonodarnom zbore, ktorí jediní majú právomoc na vykonanie príslušných zmien.

28. Uvedený názor možno tiež chápať ako polemiku s názorom vyjadreným v bode 76 nálezu, podľa ktorého je aj samotný zákonný odkaz na dohodu strán pri určení výšky náhrady v rozpore s požiadavkou právnej istoty zakotvenou v ústave, keďže takto nie je zrejmý čas, kedy dôjde k vyplateniu náhrady.

29. Podľa nášho názoru ústavnému súdu patrí skôr úloha ochrancu čo najširšej miery slobody nositeľov ústavných práv, pričom tejto požiadavke zrejme najviac vyhovuje zákonom ustanovená možnosť dohody na výške plnenia poskytnutého za zriadenie vecného bremena. Ako to už bolo povedané, ešte viac by tejto požiadavke zodpovedala aj možnosť výberu formy (jednorazová, opakovaná) náhrady, táto však z ústavy nevyplýva. Pri zákonnej preferencii dohody je potom zřejmé, že nie je možné stanoviť konkrétny dátum poskytnutia a výšku náhrady, rovnako to však nie je možné

ani v súvislosti so súdnym konaním, ktoré je nástrojom riešenia prípadného sporu medzi dotknutými stranami.

30. Vzhľadom na rozdielne okolnosti každého jednotlivého prípadu podľa nášho názoru ani nie je možné vytvoriť univerzálny model poskytovania náhrady. Tu by mal štát ustúpiť dotknutým stranám, ktoré sú najviac povolané na riešenie situácie, ktorá sa týka priamo ich ústavných práv (ich záujmov) a o ktorej majú najviac relevantných informácií. Navyše zdôrazňujeme znovu skutočnosť, že tu ide o pole pôsobnosti zákonodarcu (nie ústavného súdu), pričom popieranie možnosti dohody v tomto prípade môže pripomínať historickú skúsenosť s totalitným (paternalistickým) štátom, ktorý súkromným subjektom zásadne nedôveroval a ich autonómiu vždy obmedzoval. Preto podľa nášho názoru treba ku kategorickému popretiu možnosti dohody pristupovať s veľkou opatrnosťou. Napokon, podobnú úpravu (preferenciu dohody) možno nájsť aj v právnych poriadkoch iných krajín¹³. Inak povedané, ústava garantuje primeranosť náhrady, pričom sú to prirodzene práve dotknuté subjekty, ktoré určia, čo je primerané, keďže ide o ich majetok¹⁴. Iba v prípade, ak k dohode nedôjde, rozhodne vo veci súd. Pri preferovaní autonómie strán je, samozrejme, možné, že dôjde aj k uzavretiu dohody, ktorá môže byť pre jednu zo strán menej nevýhodná, sloboda však vždy znamená aj zodpovednosť za vlastné konanie. V tejto súvislosti možno pripomenúť tiež skutočnosť, že v prípade extrémne nevýhodných dohôd poskytuje náš právny poriadok možnosť nápravy (napríklad aj použitie zásady dobrých mravov). Navyše, ak je problémom len stanovenie času na poskytnutie náhrady, potom by bolo k zmluvnej slobode oveľa šetrnejšie, ak by zákon stanovil lehotu na dosiahnutie dohody, po uplynutí ktorej by nastupoval iný mechanizmus určenia náhrady.

31. Podľa nášho názoru by sa dalo polemizovať aj s ďalšími bodmi, resp. myšlienkami väčšinového rozhodnutia (napr. bod 66, tu tvrdíme pravý opak, t. j. že ak zákon neustanovuje žiadnu náhradu, resp. jej formu, práve vtedy majú dotknuté

13 Preferenciu dohody obsahuje napr. § 24 ods. 4 zákona č. 458/2000 Sb. v Českej republike, resp. ako už bolo uvedené, aj právny poriadok Švajčiarskej konfederácie.

14 Na námietku nevyrovnanej vyjednávacej pozície možno odpovedať možnosťou založenia združení vlastníkov pozemkov, resp. špecializovaných firiem poskytujúcich služby tým vlastníkom pri ich vyjednávaní o výške náhrady.

subjekty a súdy najviac voľnosti pri stanovení primeranej náhrady a jej formy, keďže nárok na náhradu vyplýva *priamo* z ústavy¹⁵; v bode 84 možno polemizovať s tvrdením, že základom pre určenie náhrady je zistenie ročného úžitku z nehnuteľnosti, keďže z ústavy to nevyplýva, pričom v iných krajinách je základom pre určenie náhrady pokles kúpnej ceny zaťaženého pozemku¹⁶, teda je možný aj koncepcne iný prístup, preto tu treba jednoznačne zdôrazniť, že tento prístup sa opiera len o podzákonný predpis vyhlášky č. 492/2004 Z. z., a nie je teda jediným možným prístupom, či dokonca ústavným princípom), viedlo by to však k neúmerne navýšeniu rozsahu textu, preto sme sa obmedzili len na najzásadnejšie pripomienky.

32. Domnievame sa, že názor skupiny poslancov, z ktorého vychádzala väčšina pléna pri svojom rozhodovaní, nebol správny a ani dôvody uvedené v bode 1 nálezu nepovažujeme dostatočne presvedčivé na to, aby plénum ústavného súdu vyhlásilo kontrolované ustanovenia za nesúladne s ústavou.

V Košiciach 12. októbra 2016

15 Sme si vedomí, že v tomto prípade sa kladú zvýšené požiadavky na všeobecné súdy, ktoré musia tieto „neúplné“ zákony vykladať ústavne konformným spôsobom a že ide o črtu vlastnú skôr anglosaským ako kontinentálnym právnym systémom, principiálne však práve takáto „neúplná“ právna úprava poskytuje najvyššiu mieru autonómie dotknutých strán, ktorej hranice sú dané „len“ samotnou ústavou.

16 Pozri napr. v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska tzv. Electricity Act 1989, Schedule III, Part II, paragraph 7 a 8, dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/29/schedule/3/paragraph/8>>.